

Synpunkter på förslag om utveckling av Riddersvik

Diarienummer: 2013-11692

Datum: 2021-06-28

Följande personer är *emot* förslaget:

- Fil. Dr. Pierre A. I. Wijkman, Mälarvägen 57, 165 72 Hässelby
- Mitra Wijkman, Mälarvägen 57, 165 72 Hässelby
- Nicole Wijkman, Mälarvägen 57, 165 72 Hässelby
- Victor Wijkman, Mälarvägen 57, 165 72 Hässelby
- William Wijkman, Mälarvägen 57, 165 72 Hässelby

Motivet för ställningstagandet ges nedan i detta dokument. Detta dokument finns även nåbart direkt på Internet: https://people.dsv.su.se/~pierre/tmp/Rädda_Riddersviks_Herrgård_3.pdf

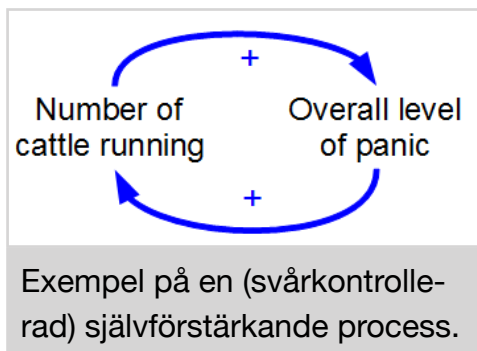
Pierre Wijkman

Introduktion

Anledningen till att städer finns och hela tiden växer är det *genereras arbeten* i städer:

- När människor arbetar *direkt med jorden, skogen eller bergen* så finns det ett *begränsat* antal arbeten som kan försörja människorna och det begränsar antalet boende i området
- När människor arbetar med *varandra* (personal i rättsväsendet, vårdpersonal, lärare, frisörer mm) så finns ingen sådan begränsning i antal arbeten, tvärtom så *ökar* antalet arbeten med antalet människor (desto mer människor desto mer arbeten finns att göra på/med dem)

Det är alltså en självförstärkande process ("Positive feedback", https://en.wikipedia.org/wiki/Positive_feedback) som, likt en virvel, drar in mer och mer människor i staden. Som alla vet så kallas denna process urbanisering och som alla självförstärkande processer så har den inneboende systemfel och är svår att få kontroll över ("The Intricate Dynamics of Self-reinforcing Processes: Towards a Comprehensive Theory", <https://journals.aom.org/doi/10.5465/ambpp.2014.12368abstract1>) ("Self-Reinforcing Processes in Organizations, Networks, and Fields — An Introduction", https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780230392830_12).

Exempel på en (svårkontrollerad) självförstärkande process.

¹ Abstract: This paper focuses on the intriguing power of self-reinforcing processes within and among organizations. Recently, such processes have gained increasing attention in the public discourse for explaining puzzling events such as the subprime crisis and other system failures. Apart from some scattered attempts, organizational theory has largely neglected these powerful dynamics which tend to unfold behind the back of the agent and are difficult, if not impossible, to control. In order to advance the study of these dynamics this paper aims at clarifying the nature of self-reinforcing (in contrast to self-sustaining) processes and identifying the major mechanisms driving these processes. For a closer examination of the underlying logic, differentiating the process into distinct temporal phases is suggested. The paper also elaborates on contextual conditions which enhance the occurrence and unfolding of self-reinforcing processes. Finally a theoretical framework is presented designed to provide a more comprehensive understanding of self-reinforcing dynamics.

² Abstract: More often than not, organizations and also inter-organizational networks, markets or fields are characterized by dynamics that seem to run by and large beyond the control of agents. Even more dramatically, some of these are "hidden" as they unfold behind the backs of agents, either within or beyond the boundaries of single organizations. Among these mostly hidden and emergent dynamics, self-reinforcing processes seem of particular importance; they unfold their own dynamic, turning a possibly virtuous circle into a vicious one (Masuch, 1985). In terms of results they can also explain puzzling organizational and inter-organizational states such as rigidity, inertia, decay, and so on. More than anything else, the ongoing debt crisis has demonstrated the force of self-reinforcing dynamics and their possibly devastating impact on organizations and society in general. However, self-reinforcing processes develop not only at the macro level, but also in organizations as well as in inter-organizational arrangements such as strategic alliances and networks. In order to capture and properly understand those capricious organizational processes and phenomena, it seems promising to include self-reinforcing dynamics in the theorizing of organizations, networks, and fields, thereby partially substituting purely agency- or institution-based explanations.

Processen med urbanisering medför problem både inom staden och utanför. Ett av problemen utanför staden är att processen utarmar landsbygden och det bästa sättet att hindra detta är att begränsa utbyggnaden av bostäder i städerna. Men vi ska i detta dokument fokusera på problemen inom staden.

En vacker stad är en bra stad

Vissa städer är vackrare än andra. Vissa städer är väldigt fula. Stockholm räknas till en av de finaste i världen. Staden har växt länge och fortsätter att växa, och det är alltså, som vi just har sett, helt naturligt. Staden växer och allt utanför krymper. Hur det kommer att bli i framtiden bestämmer vi alla tillsammans och vi måste alla vara mycket varsamma så att vi inte förstör något som är så fint och unikt som Stockholm. Det är vårt ansvar.

Om vi ser en stad från en fågels perspektiv högt upp i skyn, hur ser då en vacker stad ut? En vacker stad har mycket vatten, som Stockholm, och även mycket grönområden mellan en tätare bebyggelse. Små vattenområden och stora. Små grönområden och stora. Och en stad hänger ihop med sina många vägar. Många små vägar och färre stora. En vacker stad har vägar som är effektivt förgrenade och har mindre bebyggelse nära de större vägarna och mer bebyggelse vid de mindre vägarna.

"Shenzhen Bravely Taking on Historical Mission and Leading the Low-Carbon Transformation Development of Chinese Cities", <https://www.silccforum.com/portal/article/index/cid/20/id/287/l/zh-cn.html>.

En vacker stad är som ett välbalanserat vackert stort träd som byggs upp både från toppen ner och från botten upp. Det måste finnas en övre storskalig ordning för att staden ska bli vacker och fritt kunna frodas och växa i delarna. Helheten och delarna ska påverka varandra. En vacker stad är organiserad som kluster i kluster på flera nivåer, rekursivt grupperad, som alla fungerande komplicerade system i naturen är. En vacker stad är inte en jämt utspridd massa. Inga komplicerade system i naturen är strukturerade på detta sätt.

Det är alltså mycket viktigt att ha en fågels perspektiv i bakhuvudet när man planerar för stadens tillväxt. Och eftersom en stad växer i århundraden så bör dessa övergripande principer för helheten följa med genom tiden och endast förfinas gradvist.

Utan en styrning och vägledning utifrån sådana grundläggande principer så tar den självförstärkande urbaniseringsprocessen över helt. Det är en lokalt verkande och blind process. Den känner bara av sin närmaste omgivning och äter sig hungrigt fram steg för steg

när den tar över närmaste lediga vatten och grönområde tills det bara återstår ett täcke av bostäder, transportvägar och arbetsplatser. Kanske blir det några överblivna mindre småparker kvar här och där.

En sådan stad där man fyller igen sjöar och vattendrag eller bebygger alla grönområden är ett tecken på att staden helt saknar styrning i sin utveckling. En sådan stad är självklart inte alls vacker. Inte alls trevlig att bo

och arbeta i. Den är ful. Man vill ha kvar både större och mindre vattenområden och man vill ha kvar både större och mindre grönområden. Då blir staden vacker. Och det är viktigt med skönhet. Vackra miljöer ger välmående växter, nöjda djur och glada människor. Vackra miljöer ger en *optimerad* tillvaro för alla.

Att inte följa dessa enkla grundprinciper har historiskt visat sig vara mycket negativt ur många aspekter: medicinska, sociala, ekonomiska, miljömässiga osv (Mattsson "Strategier mot urban sprawl i svenska städer", <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:716741/FULLTEXT01>). Ett av de större problemen är att infrastrukturen inte skalar proportionerligt till antalet bostäder med "jämn förtätning" av bebyggelsen. Det betyder i klartext att:

- Vägar blir överbelastade
- Skolor har för många studenter per lärare
- Sjukhus har för många patienter per vårdare
- Idrottsanläggningar har för många idrottare per facilitet osv

Och skillnaderna är mycket större än man tror, exempelvis:

- I kommunen Salem med 16 786 invånare så går det en idrottshall per 3 000 personer
- I kommunen Stockholm med 962 154 invånare så går det en idrottshall per 43 000 personer

("Så många sporthallar finns i din kommun", <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/salem-i-topp-om-sporthallar-i-landet>)

I det här specifika fallet med Riddersvik så uppstår många (obesvarade) frågor om infrastrukturen:

- Var ska alla gå i skolan? Redan nu är det fullt i Hässelby Villastads Skola.
- Vart ska all trafik vara? Redan nu är Lövstavägen överbelastad ("Oro i Hässelby för ökad trafik vid Riddersvik", <https://www.stockholmdirekt.se/nyheter/oro-i-hasselby-for-okad-trafik-vid-riddersvik/reprls!ipTCuZA90aDZduyk6iOeMA/>).
- Var ska alla gå till vården? Redan nu är vårdcentralen överbelastad av patienter och går väldigt dåligt (se Recensioner på Google Maps med betyg 2.2 av 5 i snitt).
- Vart ska alla barn lära sig simma? Det finns ingen simbassäng i Hässelby.
- Osv.

Samma sak gäller givetvis all annan infrastruktur. Det blir trångt i stora städer, mycket trångt. Och problemen *hänger ihop och förvärrar varandra*:

En familj som bor bredvid en stor väg och/eller nära en plats där flyget bullrar utsätts för både ljudstress och föroreningar som påverkar både den mentala och den fysiska hälsan. En lärare i en sådan familj med ett sjukt barn i en sådan miljö som får vänta på sjukhus hela natten och sen dagligen trängas i transporter på väg till den överbelastade skolan blir ingen bra lärare. Det genererar i sin tur inga bra elever. Och detta beror alltså inte på skolan eller pedagogiken. Osv.

Om man tänker på att *alla människor ska trivas och må bra* så kan man således inte skala upp bostadsbyggandet utan att väsentligt skala upp infrastrukturen. Forskningen inom samhällsplanering har givetvis känt till alla dessa problem med "urban sprawl" länge och man har kommit fram till att stora vatten- och/eller grönområden mellan olika bostadsområden löser problemen:

"Thornton says the city is working hard to build up blocks of greenbelt parcels measuring 1,000 acres or more, creating green corridors around sprawling areas." (Dunn, "In search of alternatives to urban sprawl", <http://www.modelmedia.com/features/solutions-urban-sprawl-080116.aspx>)

Det är således inte så konstigt att vi har så *mycket problem i samhället* med människors mentala och fysiska hälsa, rättsväsende, vård, skola mm. Det beror alltså på ett systemfel på hög nivå som grundar sig i att vi i allt större utsträckning bygger städer utan övergripande principer. Vi försöker komma tillrätta med problemen genom att ändra på delarna som bygger upp samhället (rättsväsende, vård, skola mm) men det kommer inte att fungera eftersom felet ligger på en högre nivå.

Vi har nästan ingen kontroll och det är, som vi sett, helt naturligt i självförstärkande system. Kontroll i sådana system är mycket svårt att få och desto större systemet eller sta-

den är, desto svårare blir det. Extremt mycket svårare. Det är därför samhällsproblemen har blivit större. Det här är inte bra och det går alltså bara att lösa med en bättre mer översiktlig planering av hur städerna ska växa (begränsning av storleken och dela upp staden i väl avgränsade moduler med grön- och vattenområden mellan osv). ("Människors hälsa i växande städer", http://www.sou.gov.se/wp-content/uploads/2016/06/rk_26106-Vetenskapsrådet_nov-2018_webb.pdf)

Grönområden, vatten och kulturvärden kring Riddersvik

Området för den föreslagna bebyggelsen i Riddersvik är ett vackert *grönområde* som ligger nära Mälarens glittrande *vatten* och som även har ett mycket stort *kulturvärde*. Detta är alltså ett perfekt exempel på ett ställe som absolut *inte* bör bebyggas. Här ska människor kunna andas och känna sig fria i skog och nära vatten och även kunna ta in den historiska kultur som finns beläget i området: Riddersviks herrgård.

Riddersviks herrgård är faktisk *unik* i Stockholms län eftersom det är den *enda* bevarade herrgårdsmiljön som finns i länet. Hur har den kunnat bevarats under så lång tid i en så stor stad som Stockholm? Det beror på att Stockholms stad har ägt och skyddat egendomen sedan 1885 och därmed hindrat gårdens uppdelning i mindre delar. Detta är myc-

ket sällsynt och utgör ett kulturarv är av extrem vikt för Stockholm. Det finns alltså kvar värdefull bevarad kultur även i utkanterna av Stockholm, inte bara i de centrala delarna av staden.

En förfallen Kista gård 2019 i en tråkig miljö med bostäder och kontor alldeles inpå knutarna.

På många andra ställen finns liknande gårdar som tyvärr inte har haft samma tur. De ligger inklämda och övergivna i förtätade bostads- och företagsområden. Titta exempelvis på Rissne eller Kista gård som fullständigt förlorat hela sin historik där de ligger nära bostadshus, kontor och stora vägar och där flertalet hus dessutom förfaller.

Riddersviks herrgård borde *K-märkas*

och dess omkringliggande natur borde klassas som ett *riksintresse för kulturmiljövården* för att hindra att vi gör något nu som vi senare kommer att ångra:

Ett *riksintresse för kulturmiljövården* är ett område av nationellt intresse, och regleras i Miljöbalkens tredje kapitels sjätte paragraf. Riksintressen beslutas i dialog mellan stat och kommun och redovisas i översiktsplanen. Riksintressen bevakas av länsstyrelsen och får inte skadas påtagligt av till exempel nya byggprojekt. Cirka 1 700 områden i Sverige är klassade som riksintresse för kulturmiljövården.

(Wikipedia https://sv.wikipedia.org/wiki/Kulturmärkning_i_Sverige#Riksintresse_för_kulturmiljövården)

Landskapsarkitekt Jonas Berglund:

"1885 köper Stockholm stad marken vid Riddersvik och Lövsta. Eftersom Riddersvik har fortsatt att ägas av staden utan att styckas upp så har *herrgårdsmiljön bevarats på ett unikt sätt som är det enda i sitt slag i Stockholm.*" (Hässelby Tidning, Nummer 3, 19-25 Januari 2019, Årgång 5, <https://www.stockholmdirekt.se/nyheter/sa-ska-dolda-parken-i-hasselby-rustas-upp/rep-saj!9YDyIK8pJPwZpiCILLmaSA/>)

"*Jag är på mission för att fler ska förstå vilket kulturvärde som finns här längst ut i Västerort.*" (Hässelby Tidning, Nummer 3, 19-25 Januari 2019, Årgång 5, <https://www.stockholmdirekt.se/nyheter/sa-ska-dolda-parken-i-hasselby-rustas-upp/rep-saj!9YDyIK8pJPwZpiCILLmaSA/>)

Stockholms stad borde givetvis fortsätta sin fina 135-åriga tradition och bevara och förfinna denna unika och historiska herrgårdsmiljö med dess välmående hus och tillhörande parker. När skapade förresten Stockholms stad en ny praktfull och vacker park sist?:

- Kungsträdgården var från början Gustav Vasas köksträdgård och blev på 1700-talet tillsammans med Humlegården Stockholms första parker som allmänheten fick besöka
- På 1930-talet anlades parker som präglades av funktionalismen och av sociala idéer och räknades i början av 1950-talet till världens mest progressiva parkpolitik som rönt stor internationell uppmärksamhet bland trädgårdsarkitekter och anläggare
- Under stadsträdgårdsmästaren Holger Blom upplevde Stockholms parker på 1930-, 40-, och 50-talen en storhetstid då parkerna skulle inbjuda till lek, spel och rekreation

Parkerna skulle vara lättillgängliga och funktionella och skulle kompensera de människor som bodde i hyreshus för villaägarnas trädgårdar. Men inte sedan 1950-talet har det satsats på nya parker utan bebyggelse av bostäder, vägar och arbetsplatser har varit i fokus. Parken har totalt glömts bort under en lång tid. Under 38 år, mellan 1971 (när Holger Blom pensionerades) och 2009, så har Stockholm inte ens haft något stadsträdgårdsmästare och således inte haft någon som har stått upp för att även parker ska byggas när staden växer. ("Parker i Stockholm", https://sv.wikipedia.org/wiki/Parker_i_Stockholm). Detta har tyvärr medfört att vissa nyare delar av staden har förfullats avsevärt. Men varför har då den så viktiga parken glömts bort under denna period? Det beror troligtvis på pengar:

Parker kan inte självfinansieras utan staden måste betala för dem. När man bygger bostäder och arbetsplatser tjänar både staden (via mer skattepengar från nyinflyttade) och byggnadsföretag pengar. Det är de som flyttar in som får betala.

Kortsiktigt tjänar alltså staden pengar på att människor flyttar in och bor allt trängre eftersom det genererar skattepengar. Parker genererar ingen sådan kortsiktig vinst. Men på lång sikt blir det, som vi har sett, många och stora problem och dessa problem kostar enormt mycket för alla när de uppstår, inte minst staden. Man kan tänka att även detta är en form av blind självgläring men det är självklart en mycket sämre och brutalare process än att tänka rätt från början. Feedforward är bättre än feedback.

Nu har man dock chansen att bryta detta negativa mönster och åter igen skapa historia genom att bygga en fin öppen vacker naturpark. Man kan tänka sig en storslagen naturpark med rundade naturliga former och fina promenader. Man kan använda den fina ån som går igenom parken och bygga små trevliga gångbroar över den. Man kan skapa en härlig biologiskt inspirerad rundvandring som tar sig genom den vackra parkens många trädgårdar. Ungefär som i Tivoliparken i Kristianstad med odlingar, en lekplats och ett fik som en naturlig del av parken. En park i Riddersvik kan bli startskottet till att åter börja bygga storslagna vackra parker i Stockholm. Det är ju dessa som i mycket stor utsträckning just gjort Stockholm till vad det är: en av världens vackraste städer.

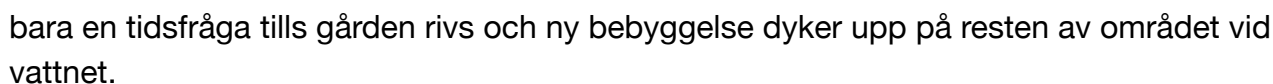
Människorna som redan bor i området

I alla stora förändringsarbeten så måste man ta *hänsyn* till alla de människor som är inblandade och beroende av förändringen:

De som redan bor i anslutning till Riddersvik bor där just för att det ser ut som det gör nu. De älskar det orörda grönområdet, det orörda vattenområdet, den fina orörda herrgården och har valt att bo i ett område med i huvudsak villabebyggelse. De som bor i villor och radhus på höjderna runt Riddersvik gillar sin utsikt mot den gröna parken och de vill självklart inte ha ett område med hyreshus framför sig. Det kan man förstå, ingen vill bli överraskad på detta sätt. Att känna sig trygg där man bor är en väldigt viktig princip som man inte ska bryta. Trygg mot framtida förstörande bebyggelse.

Då bör man givetvis inte förändra detta, speciellt inte mot att bygga ett område med en helt ny karaktär med hyreshus. Hyreshus kan man bygga i nya områden eller i områden där det redan finns mycket hyreshus. Men även då så bör man enbart göra det om det kan göras på ett sätt som inte stör de människor som redan bor där. Man bör vara *mycket försiktig* med detta av hänsyn till *alla människor* som bor och trivs i olika områden. Det är egentligen en självklarhet som man tyvärr inte alltid tar hänsyn till. Nya bostadsområden bör placeras med stort avstånd till närmaste äldre bostadsområde och det bör bibehålla sin ursprungliga planering och karaktär genom tiden. Om man ska förändra ett redan befintligt område så är det av extrem vikt att man får med sig *alla människor* som redan bor i området.

verka upplevelsen av naturen och dess koppling till herrgården mycket negativt. Istället för att det ligger en fin välbevarad herrgård mitt i ett naturskönt område (som hör till herrgården) så kommer man att uppleva det som att det ligger en gammal nerklottrad lada precis bredvid detta nya bostadsområde. Detta kommer troligtvis på sikt medföra att Riddersviks herrgård som företeelse dör ut och det är

Hässelby villastad är en stadsdel som fungerar väl i nuläget. Området störs av dock av den omfattande flygtrafiken från Bromma flygplats och trafiken på Lövstavägen och att då öka trafiken ytterligare skulle skapa ännu mer buller och trängsel i området. Och alla som bor i Hässelby, oavsett stadsdel, behöver naturen som motvikt till allt detta buller från flyg och bil. Och de som bor i tätbebyggda områden som Hässelby strand och Hässelby gård (som har vissa problem med utanförskap i nuläget) behöver det mer än alla andra. Rusta upp Hässelby strand och Hässelby gård, dess centrum och bostadshus och visa att man satsar på dessa områden så får man bort problemen med utanförskap och samtidigt så finns pärlorna kvar i närområdet: natur att inspireras av. Det är viktigt att ha öppenhet och miljö för alla människor, speciellt de som inte har egna trädgårdar eller natur i sin omedelbara närhet. Parken som företeelse är ett livsviktigt andrum som är tillgängliga för alla.

Det finns en gammal sägen som berättar om ett spöke i rum 202 i huvudbyggnaden på Riddersviks herrgård. Detta spöke sägs ”skydda herrgården och alla dess omgivande parker med alla till buds medel”. Vi får hoppas att detta spöke får fortsätta att bevaka sin herrgård i fred och att Stockholms stad återtar sin ledarposition och återigen börjar skapa nya storslagna och vackra parker. Vi avslutar med några tankvärda ord från Vetenskapliga Rådet för Hållbar Utveckling (The Swedish Scientific Council for Sustainable Development) där de skriver följande i sin rapport ”Människors hälsa i växande städer”:

- "Stadsgrönska är viktig för både städernas hållbarhet och för folkhälsan. Från folkhälssosynpunkt är det viktigast att satsa på att öka andelen stadsgrönska i de mest utsatta

förortsområdena. En systemsyn (en framsyn 2030) på gröna och blå miljöer i relation till yta, placering, trygghet, väder, biologisk mångfald, upplevelse bör upprättas för varje stad och stadsdel.”

- ”Förtätning kan bidra till att en del av hållbarhetsmålen ska kunna nås, men kräver noggrann planering och avvägningar som förutom ekonomi även beaktar miljöförändringar och folkhälsa.”

(”Människors hälsa i växande städer”, http://www.sou.gov.se/wp-content/uploads/2016/06/rk_26106-Vetenskapsrådet_nov-2018_webb.pdf)

Ett område som Hässelby villastad, som ligger så vackert vid Mälaren, kan bli ett av Stockholms allra finaste område om man *vårdar miljön och dess traditioner*. Man bör alltså inte bara *bevara* Riddersviks herrgård och all natur runt den, man bör *förfin*a och *vårda* den ömt. För framtiden och för livet. Livet består, trots allt, av mer än bostäder, transportvägar och arbetsplatser, det förstår nog alla.

